

Indledningen er redigeret af Krista Stinne Greve Rasmussen og Else Riisager

Tilsyn ved cand.pæd. Thorstein Balle

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

Bidrag i “Ludvig Christian Müllers Eftermæle”

og

Indskrift på mindestenen for Ludvig Christian Müller

ved Jon Tafdrup

Indhold

- 1 Anledning
- 2 Grundtvig og Müller
- 3 Teksterne
  - 3.1 Digtet
  - 3.2 Mindeordene
  - 3.3 Indskriften
- 4 Anvendt litteratur
  - 4.1 Trykt
  - 4.2 Utrykt

1 Anledning

Efter et par år med et tiltagende dårligt helbred døde præst og seminarieførstander Ludvig Christian Müller, 45 år gammel. Det skete hos Müllers kollega i Hammelev præstegård nær Haderslev den 5. juni 1851 (Hauch 1920, s. 107). Müller var i grundtvigske kredse en afholdt mand især for sit virke som seminarielærer og forfatter til flere folkelige historieværker. Efter hans død blev der sammensat et mindeskrift med titlen *Ludvig Christian Müllers Eftermæle*, som indeholdt talerne ved begravelsen samt andre bidrag. Skriftet blev annonceret til salg første gang den 15. september 1851 (*Adresseavisen*, 15. september 1851, sp. [11]), og indtægten skulle

gå til modelleringen af afdødes buste. Grundtvig, der var i Norge, mens dødsfaldet skete, og begravelsen fandt sted, bidrog med to tekster i mindeskriftet: det indledende digt med overskriften “Ludvig Christian Müller” (s. [3]-6) og de afsluttende mindeord (s. 79-83).

Ved Müllers gravsted på Starup kirkegård blev året efter begravelsen opstillet et mindesmærke, hvor Grundtvig havde forfattet indskrifterne på for- og bagsiden (*Dannevirke*, 20. juli 1852, sp. [5]). De to tekster og indskriften behandles samlet i denne indledning.

2 Grundtvig og Müller

Som ung skolelev i Borgerdydskolen i København og fra 1822 som teologistuderende på Københavns Universitet havde Müller haft J.C. Lindberg som lærer og vejleder. Gennem Lindberg var han blevet påvirket af Grundtvigs tanker om historien, modersmålets betydning, kirke og skolevæsen. Allerede tidligt, mens han var student, begyndte Müller af økonomisk nød sin egen undervisningsgerning. Siden barndommen var han optaget af sprog, og i studentertiden gik der særligt ry af hans evner inden for hebraisk, syrisk og islandsk (Hauch 1920, s. 15).

Müller var på Grundtvigs side i tiden efter udgivelsen af *Kirkens Gienmæle* i 1825, hvis eftervirkninger førte til, at Grundtvig blev dømt for injurier mod H.N. Clausen og pålagt censur (Begtrup 1910-1911, s. 355). Grundtvigs agtelse for Müller viste sig derved, at da han i foråret 1829 før den første Englandsrejse skulle finde en huslærer til sine to sønner, Johan og Svend, faldt valget netop på Müller. Derved kom han under Grundtvigs direkte påvirkning (Hauch 1920, s. 24; *Breve* 2, s. 158).

I sine få embedsår virkede Müller som præst og lærer forskellige steder i det jyske og som forstander ved seminarierne i Snedsted i Thy og Ranum i Himmerland. Blandt andre Grundtvig havde haft større forhåbninger til Müllers virke, fx set ham som lærer på højskolen i Sorø, hvis den skulle blive oprettet, men netop forbindelsen til de grundtvigske kredse har muligvis hindret, at Müller blev valgt til vægtigere embeder (Begtrup 1910-1911, s. 359; Hauch 1920, s. 37). Müller opbyggede dog et omdømme som en stor folkelig formidler både mundtligt og skriftligt. I Grundtvigs ånd afskyede han udenadslære, “Latinsk Stil og andet deslige Djævelskab” (*Breve* 2, s. 328). Det var hans overbevisning, at eleverne havde bedst af mundtlige foredrag, som skulle vække lyst til at lære stoffet, hvorefter skolebogen kunne anvendes til at repetere efter (Hauch 1920, s. 62). Han forfattede selv flere formidlende lærebøger, bl.a. en meget anvendt danmarkshistorie og en bibelhistorie (Müller 1836-1842; Müller 1848-1851), og havde ved sin død skrevet begyndelsen til en større anlagt verdenshistorie (Müller 1851). Blandt hans elever fra seminariet vakte dødsfaldet også stor sorg. En af dem, den senere politiker Christen Berg, foranstaltede indsamlingen til mindestenen (Hauch 1920, s. 109).

En lille samling bevarede breve især fra sidst i 1830'erne vidner direkte om Grundtvig og Müllers personlige forhold, men udvekslingen synes at ebbe ud i det sidste tiår af Müllers levetid. I hvert fald skriver han (dog ikke helt korrekt husket) til Grundtvig i et brev dateret 29. maj 1851, at det efter hans beregning er “14 Aar siden, jeg sidst

skrev” (*Breve 2*, s. 515). De to bidrag i mindeskrevet og teksten til mindestenen er dog vidnesbyrd om Grundtvigs vedvarende respekt for Müllers virke.

3 Teksterne

Da Müller døde var han lige flyttet fra Ranum og tiltrådt en stilling som sognepræst i Starup og Grarup ved Haderslev. Hans kone og deres mindreårige børn skulle efter planen først forenes med ham i de nye omgivelser et par uger senere. Dødsfaldet vakte sorg rundt omkring i landet (Hauch 1920, s. 107 f.), og både i mindedigtet og mindeordene er Müllers unge alder et indirekte tema. Selve dødsfaldet sættes på traditionel vis ind i en trøstende, kristen forståelsesramme for de efterladte (Auken 1998, s. 24 f.), mens betydningen af Müllers liv og gerning fremhæves.

3.1 Digtet

I første strofe beskrives sorgens smerte, når de “Gamles Ungdoms-Haab” går bort. Grundtvig noterer i næste strofe, hvordan han med “Fader-Glæde” havde set, hvordan afdøde havde fulgt i hans åndelige fodspor, og i tredje strofe hvordan Müller havde stræbt efter at gøre gavn af kærlighed til Danmark og deres fælles sag. Det udbygges i fjerde strofe, hvordan det var hans “Sjæls Attraa” at oplyse de små til “Liv og Manddoms-Gjerning”.

Strofe fem anslår et vendepunkt i digtet, hvor sorgen over de afdøde sønner for de kristne langsomt formildes. Forklaringen gives i de følgende tre strofer: Gud våger over vores gang på jord, og uanset, hvornår døden indtræffer er det “paa den rette Tid” (strofe 6). I al sin visdom fører forsynet afdøde til et sted med “evigt Liv og Lys” (strofe 8).

Budskabet til de efterladte er, at de skal trøste sig ved den “fromme Tjeners Minde” (strofe 9) og glædes ved den vej, som han lyste på, så andre kunne følge efter (strofe 10). I sidste strofe adresserer Grundtvig endnu en gang, hvordan Müller var en tro discipel, som nu lærer bedre sange i “Guds Himmerige”.

3.2 Mindeordene

I forhold til digtet giver Grundtvigs mindeord til Müller lejlighed til at komme lidt nærmere ind på betydningen af hans liv og virke, men sorgen over det tidlige dødsfald fylder stadig og italesættes også her som et udfald af Guds forsyn. Grundtvig henvender sig til enken, de faderløse børn, samt venner, elever og “Lærlinger”. Han forstår deres tårer og skammer sig ikke over sine egne ved den grav, som også lukker sig over de store forhåbninger, som man havde til Müllers fremtidige virksomhed. Med en henvisning til Es 55,9, der bedst læses efter den af Grundtvig anvendte bibeloversættelse fra 1787 om Herrens tanker og veje, må man dog have tillid til, at fremtiden vil se Müllers virke som opfyldt (s. 80). Håbet er, at Müller især ved sin lærergerning har formået at tænde lys hos sine elever til fortsat udbredelse af den “levende og folkelige Oplysning og Dannelse igjennem *Modersmaalet*” (s. 82). Til sidst priser Grundtvig Müllers forfatterskab, og opfordrer eleverne til at anskaffe sig den “historiske Kundskab”, de måtte savne, når nu værkerne ikke har kunnet

fuldendes efter planen, og at de altid må huske på at bruge “*Munden*, der dog aldrig kan erstattes eller maa afløses af nogen Bog” (s. 83).

3.3 Indskriften

Et års tid efter dødsfaldet kunne man den 20. juli 1852 læse i den sønderjyske avis *Dannevirke*, at mindesmærket bekostet af Müllers elever nu var rejst på Starup kirkegård, og at der på “Forsiden af Stenen er anbragt en Marmorplade, dannet som en Pergamentsrulle” med en indskrift af den “Afdødes mangeaarige Ven, N.F.S. Grundtvig” (*Dannevirke*, nr. 175, sp. [5]). I indskriften betones igen det mundtlige ords forrang, nemlig at “MUNDENS ORD FOR HAM VAR LIV OG AAND”. På bagsiden er de taknemlige givere af mindestenen anført. Af et bevaret manuskript på Det kongelige Bibliotek i København fremgår det, at Grundtvig er ophav til teksterne på begge sider af stenen ([NKS 1557, 2°](#)).

Teksten på forsiden af mindestenen er i dag forvitret og nærmest ulæselig. Nedenfor ses et ældre foto af mindestenens forside, dernæst fotos af stenens for- og bagside som den tager sig ud i dag.

Foto: Morten Kamphøener, Museum Sønderjyllands Mediearkiv, datering ukendt

Foto: Jens Lei Wendel-Hansen, den 9. september 2023

Foto: Jens Lei Wendel-Hansen, den 9. september 2023

4 Anvendt litteratur

4.1 Trykt

- Adresseavisen, se *Kjøbenhavns kongelig alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger*.
- Auken, Sune (1998) *Eftermæle. En studie i den danske dødedigtning fra Anders Arrebo til Søren Ulrik Thomsen*. København.
- Begtrup, Holger (1910-1911) *Det Danske Folks Historie*, bind 2. København & Christiania.
- *Breve 2*, se Grundtvig, N.F.S (1926).
- *Dannevirke*, (1852), nr. 175, 20. juli. Haderslev.
- Grundtvig, N.F.S (1926) *Breve fra og til N.F.S. Grundtvig*, udg. Georg Christensen & Stener Grundtvig, bind 1-2, bind 2: (1821-1872). København.
- Hauch, Christian (1920) *To Seminarieførstandere. Ludv. Chr. Müller og Hans Jørgen Marius Svendsen*. København.

- *Kjøbenhavns kongelig alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger* (1851), nr. 217, 15. september. København.
- Müller, Ludv. Chr. (1836-1842) *Danmarks Historie*, bind 1-3. København.
- Müller, Ludv. Chr. (1848-1851) *Den bibelske Historie*, bind 1-2. Aalborg.
- Müller, Ludvig Christian (1851) *Oversigt over Verdenshistorien*. København.

4.2 Utrykt

- Grundtvig, N.F.S. (u.å) [*Renskrift af indskrift på mindestenen for Ludvig Christian Müller*], ms. i Det Kongelige Bibliotek, København, NKS 1557, 2°.